

szaggatott rövidséggel, gyors ütemben, mintegy állandó lázban mondja el a szerző. Csupa mozgás, dinamika a regény, sehol egy nyugvópont, az író jóformán meg sem szólal, mindent a primitív négerfiú lelkén keresztül érzékeltet és láttat meg az olvasóval. Néhol túllépi a regény kereteit és filmszerűen pergeti az eseményeket, de nem dosszpassosi vágású filmszerűség ez, amit helyénvalónak és értékesnek találunk. Kaczérnál ez a filmszerűség megokolatlan és ezért célt téveszt.

A továbbiak során Ndzsangézit néhány napi fogvatartás után szabadlábra helyezik. Annabellt hajszolja és végső megzavarodottságában a Szajnába ugrik. Kimentik és betegen kórházba szállítják. Felépül, találkozik Annabelllel és egy éjszakát együtt töltenek. Másnap Annabell bucsú nélkül visszamegy vőlegényével Amerikába. Ndzsangézi utána megy. Innen kezdve a regény cselekménye javarészt a detektív-regények és cowboy-filmek elemeiből tevődik össze. Ez bántóan hat, különösképpen azért, mert közben egészen érdekes dolgokat mond el a szerző Ndzsangézi öntudatra ébredéséről és a néger társadalmi és kulturális helyzetéről. Ndzsangézit Annabell atyjának detektívjei figyelik meg és megkísérik különböző fondorlatok segítségével eltétni a láb alól. A gazdag amerikai apa ugyanis tudomást szerez leánya párizsi szerelmi ügyeiről és attól tart, hogy kitudódik Annabell viszonya Ndzsangézival, ami őt hazájában lehetetlenné tenné. Ndzsangézi meglincselése nem sikerül, párizsi festő barátja, Cogall jön utolsó percben segítségére — Deus ex machina! — és megmenti a tömeg őrjöngő dühétől. A rendőrök viszik el Ndzsangézit a szinről és egy sereg kokaincsempész, hamiskártyás, tolvaj és selyemfiú közé zárják. Frappiroz a válasza, melyet cellatársainak ad arra a kérdésre, hogy miért került közéjük. „Loptál?” — kérdezték tőle. — „Nem.” „Késeltél?” „Nem.” „Csempésztél?” „Nem.” „Betörő vagy?” „Nem.” „Strici?” „Nem.” „Méregkeverő?” „Nem.” „Hát mi?” „Néger vagyok.” „Az elég.” — volt a választ.

Kár, hogy Kaczér nem tudta levetkőzni munka közben az újságíró. A zsurnaliszta szenzáció-hajhászásával igyekezett a regényt lehetőleg az első sortól az utolsóig érdekesítővé és izgatóvá tenni. Szinte látszik rajta, attól tartott, hogy unalmassá válik és az olvasó érdektelen leteszi a könyvet.

Persze vannak pozitívumai is a könyvnek. Sikerült alakot rajzolt Kaczér Rebekában. Nagyon rokonszenves és elhithető. Ügyesen állítja be a feketék alacsonyabbrendűségi érzését a fehérekkel szemben. Ndzsangézi lélekrajzának ez a része valóban megkapó és találó.

Negativumként kell feljegyezni, hogy Kaczér nem kutatta és nem tártta fel a négerkérdés és általában a fajkérdés **primér** gazdasági és társadalmi okait, inkább csak felszínesen és futólag érintette őket és utalt rájuk. Sőt az egész problémát elsősorban a nemiségen keresztül próbálta megfogni. Hogy így mellékvágányra siklott, természetesnek tekinthető. Ez magyarázza meg azt is, hogy igazi célját nem érte el és sokhelyütt súlytalan, amit mond.

Sándor László

CINQUEZ. Ugyilátszik az oltalmazó jelképeket és a szűzi egyszerűséget kereső legfiatalabb magyar költők szívesen időznek a négerkérdésnél, a néger költészetnél. *Radnóti Miklós* és *Méliusz József* „néger” versei után íme egy újabb költemény, sőt hősköltemény, mely néger választ hősül. Cinquez, a néger rabszolga és társai száz év előtti rabságának, lázadásának és leveretésének történetét beszéli el ez a költemény, melyet *Herczka István* és *Aszódy János* közösen írtak. Ez a körülmény gondolkodóba ejt. Ha nem csalódunk, ez volna az első költemény, amit kettes-

ben irtak. Olyasmit, hogy regények és drámák írására szerzők szövetkeznek, iker-lelkek forrnak egybe, már hallottunk. Gondoljunk csak *Erckmann-Chatrianra*, *Ilf* és *Petrova*, vagy a *Goncourt*-, a *Tharaud*-, a *Marguerite-fivérekre*. A regény és a dráma tulnyomóan értelmi, mondhatni mérnöki műfajok, amiket kettesben „meg lehet beszélni”. A lírai vers ugyanugy, mint a zenemű a pillanat, a legszemélyesebb ihlet terméke. Abból a versből, amelynek ketten látnak neki csak torz válhatik, vagy ügyes hamisítvány. A költemény nem létezhet az élmény, a hangulat és a stílus egysége nélkül. A lírában csak egyetlen társszerző lehetséges: az ihletett műfordító. De más a lírai vers és más a hősköltemény, mondják az iskola könyvek. Bizonyos, hogy a hősköltemény átmenet a lírai és az elbeszélő költemény közt. Csakhogy a hősköltemény is vers és nem próza. Márpedig a vers ihlete, hangulata, stílusa, akár kötött, akár szabad a vers, nem osztható. Aki önmagában képtelen verset költeni, ne keressen társszerzőt. Egy fél ihlet meg egy fél ihlet nem egy egész ihlet, hanem csak két fél ihlet. A Cinquez csodálatoskép' mégis megáll a lábán. Megáll, annál az egyszerű oknál fogva, hogy nem költemény. Szabadversbe szedett próza és annak se valami ragyogó. Pedig kár érte. Mert ez a Cinquez igen szép és hősi téma és gazdag képzettársításokat ébreszt. Cinquez, ha úgy akarjuk Spartacus, Dózsa, Hóra vagy Münzer, a barbár idő „amikor, ha valakinek nem volt elég fehér a bőre, nem számított embernek”, napjaink árja-törvényeire emlékeztet s az Amstead, a rabszolgaszállító hajó társadalmunk berendezését juttatja eszünkbe. A vers azonban sajnálatosan alatta marad a témának.

A szép kiállítású kötetet, mely a szerzők kiadásában jelent meg, *Szőnyi István* figyelemreméltó metszetei díszítik. Korvin Sándor

KELL-E, VAGYNEM KELL? Földdarabunk a lappangó irodalmi művek hazája. A verset baráti ajkak suttojják a fülünkbe, a regény gépirott példányokban jár kézről-kézre, a dráma pedig pályázatokon szurkol vagy könyvalakban sorvad ég sohasem lát színpadot. Ha ezeket az irodalmi műfajokat a reménytelenség szerint kellene osztályozni, az első hely kétségtelenül a drámát illetné meg. A dráma követeli a legköltésesebb előállítási gépezetet és a legkedvezőbb társadalmi légkört. Mindakettő hiányzik. A színműírás ügye nemcsak az itteni, hanem az egész magyar irodalomban is a legmostohább. Az *Ember Tragédiája*, a *Bánk Bán*, a *Lilium*, a *Bor*, a *Dada*, a *Tanítónő*, az *örvény* és hasonló ritka állócsillagok, amiket a kétesfényű hullócsillagok serege táncol körül. Az igazi dráma fényűző és veszedelmes műfaj. Olyan fényűzés, amit csak a tömegek részvételére berendezett társadalom képes kifejtteni, és olyan veszedelem, amit csak az igazságra berendezett társadalom képes vállalni. Mi ettől még messzi vagyunk. A közönség nagy része megszokta a rossz színműveket, mint a hamis híreket, az alacsonyabb bért vagy a nedves lakást. A drámairó azonban rejtőző és szívós fajta, akit nem csüggeszt a sors mostohasága. A legutóbbi transzilvániai drámapályázatra közel száz pályázat érkezett be. Jók-rosszak? Nem tudjuk. De igazuk van! Dráma kell, sőt jó dráma, (a mai lehetőségek közt.) A jó drámához is gyűl a közönség. Gorkij *Éjjeli menedékhelyé*-nek legutóbbi cluji előadását zsufoolt ház nézte végig. Reménységnek talán ennyi is elég. Vállalkozó szellemek mindig akadnak.

Az oradeai *Pélyi András* pl. két drámai szatírját jelentette meg testes kötetben, *Kell-e vagy nem kell?* gyűjtőcímmel. (*A család becsülete és Aki ur a maga portáján*. Sonnenfeld Rt. Oradea 1936.) Kétségtelenül merész vállalkozás. Van-e valaki, aki a kezdő drámairók utját egyengeti?